

se jediných parlamentních voleb v roce 1925, ale vzhledem k nízkému počtu hlasů nezískala ani jeden mandát. Úzce spolupracovala s národně socialistickou stranou, do níž po likvidaci strany v únoru 1930 její členové vstoupili. Tiskovým orgánem strany byla NÁRODNÍ PRÁCE, jejímž vydavatelem a hlavním redaktorem byl Jiří Beneš.

Národní obec fašistická

Reakční aspekty politiky národní demokracie a jiných politických skupin vyústily ve 20. letech v zakládání fašistických organizací. Již v roce 1922, pod vlivem Mussoliniho pochodu na Řím (který uvítaly i NÁRODNÍ LISTY), seskupily se fašisticky orientované skupiny do organizace Národní hnutí. Jeho tiskovým orgánem byl deník 28. ŘÍJEN, vycházející již od roku 1920 jako mluvčí frakční skupiny „pokrokových socialistů“. Založil ho Jos. Hudec, politik a spisovatel, který novinářsky spolupracoval dříve s PRÁVEM LIDU a NÁRODNÍMI LISTY.¹⁵³⁾

Národní demokracie podporovala dále fašistické skupiny Červenobílí a Fašisté, které byly budovány podle italského fašistického vzoru. V roce 1924 se tyto skupiny v Kolíně sloučily a vytvořily organizaci Čs. fašisté-Národní hnutí obrodné. Jejím generálním sekretářem se stal Robert Mach, zakladatel „ústředního orgánu Čs. fašistů“ HANÁCKÁ, později NÁRODNÍ REPUBLIKA.¹⁵⁴⁾ V červenci 1925 její redakce přesídlila z Holešova do Prahy a v tomto roce vznikla též jako jednotná fašistická organizace Národní obec fašistická v čele s Radolou Gajdou (Rudolf Geidl). Zpočátku vystupovala jako nadstranická organizace, ale už v parlamentních volbách v roce 1925 podporovala národní demokracii. Jako politická strana se ustavila v roce 1927 a jejím tiskovým orgánem byla ŘÍŠSKÁ STRÁŽ (od roku 1929 STRÁŽ ŘÍŠE). Jejím šéfredaktorem se stal Jan Scheinost, který řídil také FAŠISTICKÉ LISTY, založené v roce 1935. Vycházely však ještě další fašistické týdeníky, čtrnáctideníky nebo měsíčníky, které patřily různým malým skupinkám nebo jednotlivcům: Karlíkuv LECH, Marešova VLAJKA aj. Ve fašismu se zhlédl i známý publicista Karel Horký, který vydával delší dobu časopis FRONTA.

Fašistické časopisy žily většinou jepičím životem, rychle vznikaly, ale také rychle zanikaly, když vyschly finanční zdroje různých domácích i zahraničních mecenášů. Fašisté své pravé cíle ukrývali obvykle za vypjatým nacionalismem a představovali se jako nejdůslednější „národovci“ a bojovníci proti „žido-bolševismu“. To se projevovalo i v názvech jejich časopisů. „Jestliže se v titulu některého nového časopisu objevilo slovo ‚národ‘, mohl být čtenář téměř jist, že je vydáván některou fašistickou skupinkou, obyčejně za cizí, buď německé

¹⁵³⁾ V letech 1922–1927 vycházel list za redakce Boh. Ausobského a Jiřího Červeného.

¹⁵⁴⁾ Nebyla v té době jediným fašistickým listem, existovaly už další, např. Národní myšlenka-revue čs. nacionalismu, Štít národa, Výzva červenobílých ad.

nebo italské peníze“ (Dolejší, V.: c. d., str. 165 ad.). Jiné názvy se hrdě hlásily k fašismu a k árijskému programu, např. FAŠISTICKÉ LISTY, FAŠISTICKÉ NOVINY, ÁRIJSKÝ ZPRAVODAJ, ÁRIJSKÁ POVINNOST apod.

Fašistické hnutí u nás nenalezlo podstatnější oporu a jeho připravované akce byly většinou včas likvidovány. Také fašistické časopisy se tiskly v malých nákladech a jejich vliv byl nepatrný, i když se vmlouvaly do přízně dělníků a zemědělců. Pouze u živnostníků měly trochu ohlas. Obsahově, stylisticky i jazykově byly na žalostné úrovni, vytvářely je většinou „pologramotné osoby“ (tamtéž). Ale mezi redaktory a autory patřili i lidé s vysok školským vzděláním, kteří se cítili v republice buď nedocenění, zneuznalí, anebo se chtěli politicky vyšvihnout. Za všechny jmenujme profesory Fr. Mareše, J. Vrzalíka, Rud. Dominika, inž. dr. Zd. Zástěru nebo okresního soudce v Trutnově dr. V. Radu.¹⁵⁵⁾

Národní liga

Jiří Stříbrný, poslanec a ministr několika československých vlád, přední funkcionář Čs. strany socialistické byl z ní po roztržce s jejím hradním křídlem a po svém zkompromitování s fašisty v roce 1926 na brněnském sjezdu vyloučen. Rozhodl se vytvořit opoziční stranu, z níž by se svými věrnými útočil na nevděčné socialisty a zejména na dr. Beneše, který ve straně zaujal jeho prvořadé postavení. Nejprve v roce 1927 založil Slovanskou národně socialistickou stranu, která po dvou letech dostala nové jméno Strana radikální — slovanští socialisté. Do parlamentních voleb v roce 1929 vytvořil s Gajdovou Národní obcí fašistickou volební blok Ligu proti vázaným kandidátkám, která však získala hubené výsledky: tři mandáty ve sněmovně (J. Stříbrný, K. Pergler, R. Gajda) a jen jeden v senátu (J. Trnobranský). Za rok se tedy J. Stříbrný znovu osamostatnil a své straně dal název Národní liga, která na svém sjezdu v lednu 1932 otevřeně formulovala požadavek fašistického převratu v Československu. Její zakladatel ovšem věděl, že ani s touto stranou nemůže očekávat nějaké závratné úspěchy, a proto před dalšími volbami v roce 1935 hledal nového, mocnějšího spojence, než byl Gajda. A našel ho. Byla to Kramářova Čs. národní demokracie, se kterou (a ještě s Národní frontou univ. prof. Mareše) založili novou stranu — Národní sjednocení. Neblaze proslulou stranu tří N — nic než národ, stranu šedých košil a zdvižené pravice.

Tak J. Stříbrný, jak později ironicky napsal PŘÍŠERNÝ VEČERNÍK „provedl veletoč s obratem dopravu od čs. socialistů k fašistické žíněnce“. Ale také tyto

¹⁵⁵⁾ Fašistické časopisy získávaly finanční prostředky také formou inzercí. Např. v Národní republice byl největším inzerentem Baťa. — Téměř v každém jejím čísle se objevovaly výzvy tohoto typu: „Nenakupujte u Židů a Němců, kupujte jen české zboží!“ (Po roce 1933 Němci byli nahrazeni Maďary a Poláky.) List také uváděl, u kterých obchodníků nebo živnostníků se dostane sleva tím, kdož se prokáží fašistickou legitimací.

volby dopadly neslavně. Národní sjednocení neočekávalo snad vítězství, ale jedno z předních míst určitě. Nakonec získalo 17 míst v poslanecké sněmovně a 9 v senátu. Po volbách se strana začala rozpadat. Jako první se odpojila Národní fronta a po smrti K. Kramáře (1937) vyloučilo nové vedení i členy Národní ligy. J. Stříbrný byl podruhé vyloučen z politické strany. Upustil tedy od své představy stát se vlivným politikem a vrhl se s ještě větším zápalem do novinářského podnikání.

První list, kterým útočil proti svým nepřátelům, proti socialistům, Hradu, komunistům, klerikálům, agrárikům byl PONDĚLNÍ LIST, vycházející nejprve v Grafii, pak u Beauforta. V březnu 1927 se objevuje VEČERNÍ LIST, v lednu 1928 přibývá NEDĚLNÍ LIST, ještě v tomto roce POLEDNÍ LIST a v roce 1929 EXPRES. Teoretické zdůvodnění Stříbrného odrůdy fašismu zprostředkoval v letech 1930–1933 týdeník NÁRODNÍ LIGA a pro osobní osočování nepřátel, zejména dr. Beneše, byl roku 1929 založen „satirický“ týdeník ŠEJDREM, úředně zastavený v roce 1933. V roce 1929 spolu s bratrem Františkem vytvořil Stříbrný rodinný tiskový koncern Tempo, kde vycházely napříště všechny jeho listy. Tak vzniká senzacechtivý, revolverový, bulvární, šejdristický, červený, stříbrňácký tisk.¹⁵⁶⁾ Nový typ v československé žurnalistice, který byl vyvrcholením cesty podávání „stravy lehké a záživné“, započaté večerníky různého druhu v době, kdy po prvních revolučních letech v republice upadal zájem čtenářů o noviny a kdy ho bylo tedy třeba znovu podchytit. Nejvíce jím byl ohrožen Melantrich, a tak se proti němu bránil, v podstatě ovšem stejnými prostředky: začal vydávat TELEGRAF a A-ZET. Pokusem o obranu bylo i vydávání PŘÍŠERNÉHO VEČERNÍKU, který ovšem tím, že vycházel týdně proti statisícovým nákladům denního tisku Tempo, ho vlastně jen parodoval.

Všechny listy Tempa, až na EXPRES, měly prakticky stejné schéma vnitřního uspořádání. Na první stránce byly domácí události, pikantní vraždy a tragédie, na druhé zprávičky o méně významných neštěstích, někdy i ze zahraničí, na třetí romány a seriály, na čtvrté sport a inzerce, na páté něco málo kultury a soutěže (např. o nejkrásnější nožky v republice) atd. EXPRES se této šabloně vymykal. Např. zatímco z PONDĚLNÍHO LISTU krev pouze kapala, z EXPRESU přímo tekla (snad proto byl tištěn na růžovém papíru?). Komu byl tento koktejl sexu, kriminálních zvráceností, oslavy fašismu a bojovného ostouzení různých politických představitelů určen? „Chceš-li zbohatnout, pravím, piš pro lidi,

¹⁵⁶⁾ O tom, jak bojovat proti tomuto novinářskému braku, uspořádal list Prager Presse koncem roku 1929 anketu, v níž vystoupili přední novináři i vědci — filozofové, psychologové, sociologové ad. Až všichni věděli, o jaký tisk jde, neshodli se na tom, jak ho vlastně pojmenovat, ani na tom, jak proti němu bojovat. F. X. Šalda např. napsal: „Bulvární a senzační tisk je opravdová metla velkoměsta. Rozsévá beztrestně mor hlouposti a podlosti, neboť pracuje v širokých lidových vrstvách, které jsou svým poměrně nízkým vzděláním nejhůře chráněny před jeho účinkem. Za několik haléřů může si každý opatřit mravní opici horšilho rázu, než je opice po alkoholu, za několik haléřů můžeš dostat dávku jedu, která tě brutalizuje. V tom je vážná sociálně hygienická stránka věci ...“ (Duch novin, č. 12 z 12. prosince 1929).

kteří ještě při čtení pohybují pysky.“ (Hoch, K.: Duch novin z 15. prosince 1929). Ale bylo též smutnou skutečností, že čtenáři tohoto tisku byli i studenti a lidé vysokoškolsky vzdělaní.

Z autorů jmenujme alespoň některé — mnozí z nich v době okupace skončili jako aktivističtí novináři: Josef Janoušek, Rudolf Novák, Šárka Janoušková-Doubková, Karel Werner, Karel Režný (kterého Mussolini jmenoval rytířem Řádu italské koruny), profesori Mareš a Vrzalík, poslanci NS Karel Kut a ing. František Schwarz, Ferdinand Kahánek, spolupracovali spisovatelé a básníci J. S. Machar, Karel Horký, J. Kolman-Cassius.

4.

TZV. NEZÁVISLÝ TISK

Proklamovaně nezávisle na politických stranách stálo v buržoazní republice několik významných deníků. Byly to LIDOVÉ NOVINY, NÁRODNÍ OSVOBOZENÍ, TRIBUNA a NÁRODNÍ POLITIKA. Je sice pravda, že je nevydávaly politické strany, ovšem všechny měly politické zaměření, všechny stranily určitým politickým zásadám, jež pak rovněž tlumočily a propagovaly. Závislost či nezávislost, stranickost či nestrannost zřejmě velice zajímaly i současné novináře, a proto se k nim vyjadřovali, většinou v polemice. Např. Jaroslav Stránský v seriálu „Kapitoly o Lidovkách“ (LN z 28. dubna — 12. května 1929), které byly reakcí na útoky agrárního tisku, že LIDOVÉ NOVINY jsou deníkem národních socialistů. Stránský nepovažuje za správný názor VENKOVA, že pouze politické strany mohou vydávat s úspěchem politické noviny. Píše: „... jest právě specialitou našeho periodického tisku, že skoro všechen slouží politickým stranám a podle toho to vypadá. Jinde si noviny hájí a pěstují individuální svébytnost a soutěží rostou, u nás se rajonují oblasti podle stran...“. Nakonec dokazuje, že LIDOVÉ NOVINY nejsou vlastnictvím žádné politické strany, ale přiznává, že bez politického zájmu nejsou.

Ke stranickosti tisku se vyjádřil také redaktor NÁRODNÍHO OSVOBOZENÍ Václav Cháb: „... List tzv. nestranný je prakticky nemožný. Musely by ho dělat stroje... Skutečným informátorem a zpravodajem je takový list, který své tendence neskrývá, který s ní naopak své čtenáře seznamuje. Noviny, které o sobě tvrdí, že jsou netendenční, nestranné atd., hrají se svým čtenářem vlastně nepoctivou hru, zakrývajíce před ním zorný úhel, pod kterým pozorují svět. List „nestranný“ bývá zpravidla list reakční. Způsobem svého nazírání i výsledky svého působení... Příklady vidíme i u nás. Např. Národní politiku...“ (Cháb, V.: Jak se dělají noviny. Pokrok, Praha 1932, str. 21).